

Grauwe Gans.

Foto: Luuk Plekker.

Veel commotie bij heropening van de jacht op ganzen

Gerard Ouweneel

Een voorbeeld van duurzaam beleid was het bepaald niet: drie jaar nadat in Nederland de jacht op ganzen werd gesloten, kregen Grauwe Ganzen, Kolganzen en ook Smienten vanaf 1 december 2003 weer hagel te duchten. Dat kan gebeuren op landerijen waar ze schade aan het gewas veroorzaken, nadat andere verjaagmethoden faalden. Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) gaat 80.000 ha aan gedooggebieden instellen die de provincies op zeer korte termijn moeten aanwijzen. Conform verwachting leidde het uitvaardigen van de 1-decembermaatregel onder vogelbeschermers tot veel commotie en tot vragen.

Heropening ganzenjacht

De heropening van de ganzenjacht kwam niet onverwacht. Eind 2002 nam de Tweede Kamer moties aan inzake jacht in relatie tot schadebestrijding. Voor de uitvoering van deze moties overlegde LNV met onder andere Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Vogelbescherming Nederland. Tijdens de overlegprocedure nam de druk vanuit de agrarische hoek toe. Men bespeelde de media en plaatselijk richtten boeren zich tot het publiek, al dan niet op ludieke wijze. Zo

vielen in Waal en Burg op Texel langs de wegen op geïmproviseerde billboards teksten te lezen als 'Liever tien ganzen in de lucht, dan één op het land', 'Vindt u het normaal dat de boer opdraait voor het ganzenmaal?' en 'Wij zijn ongans van de Grauwe Gans'. De beheerder van Natuurmonumenten op Texel, Erik Menkveld, kreeg op zijn bureau de schamele resten gedeponneerd van een perceel spinazie, nadat een deel van de inmiddels drieduizend op het eiland overzomerende Grauwe Ganzen

zich op het bewuste perceel hadden tegoed gedaan.

De motie van de volksvertegenwoordiging had als doel landbouwschade te beperken. Dat op akkerland foeragerende ganzen aan de gewasopbrengst schade kunnen berokkenen is wetenschappelijk aangetoond en staat buiten discussie (Groot Bruinderink 1987, Teunissen 1996). Getroffen boeren krijgen tot dusver de schade vergoed. Van de over de periode 1990-2002 in totaal vijftien miljoen euro uitgekeerde wildschade, komt drieëntwintig miljoen (65%) voor rekening van in Nederland overwinterende ganzen (Ebbinge 2003). De kosten van de financiële schadeloosstelling stijgen. In 2002 beliepen deze zes miljoen euro. Bij schade aan het gewas moet de provincie eerst goedkeuring verlenen om als verjaagmiddel het geweer te gebruiken, waarna dan ook afschot is toegestaan. De provincies zullen pas met een ontheffing over de brug komen, indien is vastgesteld dat eerder toegepaste 'lichtere' verjaagmethoden geen soelaas boden.

Positie watervogeltellers

Het kan wonderlijk toegaan. Ruim dertig jaar geleden overheersten twijfels of

Nederland een aantal van rond de honderd-duizend overwinterende wilde ganzen wel aan zou kunnen (Philippona 1969). Vanaf 1970 kwam het successievelijk tot een reeks gansvriendelijke maatregelen. Mede daardoor groeide de natie uit tot het belangrijkste winterkwartier van palearctische wilde ganzen. De nu van kracht geworden 1-decembermaatregel betekent een omslag. Voor het eerst sinds decennia wordt het ganzenbeleid in die zin aangescherpt, dat in het vervolg iedere provincie voor zichzelf kan bepalen wat men met de ganzen aan wil. Dat is niet best. Immers, provincies met een stevige jagerslobby zullen eerder genegen zijn guller om te springen met de afgifte van vergunningen. Scheutigheid met vergunningen kan het gevolg zijn van de wens 'af te zijn van het gezeur', mede voortkomend uit de omstandigheid dat veel mankracht en know-how nodig zullen blijken om de toegevoegde ganzentaken te beoordelen en naleving van de vergunningvoorwaarden te controleren. Bovendien kregen de provincies als taak de 80.000 ha gedoooggebieden bijeen te sprokelen. Deze gedoooggebieden moeten op 1 oktober 2004 gereed liggen om de ganzen te ontvangen. Het lijkt welhaast onmogelijk die klus

Ook Kolganzen hebben weer hagel te duchten.

Foto: Wim Smeets.

Op Texel deden overzomerende Grauwe Ganszen zich tegood op een perceel spinazie.
Foto: J.C. Wammes.

binnen tien maanden te klaren, ook al denkt men ruim 60% van de aangegeven oppervlakte te kunnen vinden binnen de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Het heeft er alle schijn van dat weer een monstroom van een maatregel onder de Haagse kaasstolp vandaan kwam. Een maatregel waarbij men zich geen moment heeft afgevraagd of de middelen voorhanden zijn om tot redelijke uitvoerbaarheid te komen en om toezicht te houden op wat zich in het veld gaat afspelen, indien eenmaal de 'verjaagvergunningen' verleend zijn. Waarom niet gewacht tot de 80.000 ha gedooggebied waren vastgesteld? Is de Haagse bezuinigingsdrift zo heftig dat niet tot 1 oktober 2004, nog één winter langer, door ganzen en Smienten veroorzaakte landbouwschade kon worden uitgekeerd? Begrijpelijkwijds leidde de 1-december-maatregel vooral tot onrust onder de watervogeltellers in dit land. Sinds begin jaren zestig hebben opeenvolgende overheidsinstellingen en -instituten dit tellers-netwerk op de been gebracht en gehouden. Het netwerk bestaat hoofdzakelijk uit vrijwilligers die, zonder kostenvergoeding, tijdens het winterhalfjaar hun agenda zodanig inrichten dat ze op voorgeschreven data eropuit trekken voor het tellen van watervogels. Ongetwijfeld was en is daarbij hun belangrijkste drijfveer het idee goed werk te verrichten ten behoeve van de bescherming van watervogels. Tot dusver terecht. Hun telresultaten speelden een sleutelrol bij het rijtje gansvriendelijke maatregelen dat na 1970 van kracht werd.

Maar nu die telresultaten uitkomen op tussen de één en anderhalf miljoen overwinterende ganzen, draait Den Haag de klok terug. Geen wonder dat Sovon zich haastte om de watervogeltellers op te roepen hun goede en gedegen reputatie niet op het spel te zetten door bijvoorbeeld 'de gegevens achter te houden' of 'te lage aantallen te gaan doorgeven' (Koffijberg 2003).

Gedooggebieden

De in dit land overwinterende ganzen de voorbije kwarteeuw hebben laten zien over enig aanpassingsvermogen te beschikken. Toch behoren nog steeds de aanwezigheid van rust en ruimte, met in de nabijheid geschikte slaapplekken, tot het basiseisenpakket van ganzenpleisterplaatsen. De vraag rijst of de gedooggebieden waarmee de provincies in de loop van 2004 worden geacht voor het voetlicht te treden, zullen kunnen voldoen aan de toets 'geschikt overwinteringsgebied'. Dat geldt voor de 50.000 ha EHS-terreinen, maar zeker voor de 30.000 ha daarbuiten. Omdat LNV voor zijn ganzengedoogbeleid gefixeerd is op grasland, liggen de zaken in Zuidwest-Nederland extra gecompliceerd. In dit deel van het land, één van de belangrijkste ganzenpleisterplaatsen van Nederland en trouwens van geheel Europa, blijft het voorhanden grasareaal beperkt tot buitendijkse terreinen en verspreid in het akkerareaal liggende 'postzegels', waarvan maar enkele van grotere omvang. De in dit deel van het land overwinterende ganzen foerageren dan ook in belangrijke mate op

akkerland (Ouweneel 1999). Het aanwezige graslandareaal bezit thans reeds grotendeels de status van beschermd natuurgebied, zodat het ernaaruit ziet dat de provincies Zuid-Holland en Zeeland voor het vinden en aanwijzen van gedooggebieden creatief te werk zullen moeten gaan, zich baserend op terreingebruik zoals de ganzen thans reeds laten zien (Ouweneel 2002). Nu lijkt het erop dat de bedenkers van de 1-december-maatregel menen te doen te hebben met robots, die zich onder druk van verjaging en bejaging laten programmeren naar hen toegedachte bestemmingen.

In de verwarrende weken na het uitvaardigen van de maatregel werd onder andere bekend dat de provincie Noord-Brabant afzag van de aanwijzing van gedooggebieden en zou doorgaan met de oude regeling. Daarvoor hulde! Of dit standpunt voortkwam uit een warm hart voor ganzen of te maken had met afkeer van ondoordacht haastbeleid is auteur niet bekend. Maar voor de ganzen levert deze gang van zaken een wonderlijke complicatie op. Rond de in het Hollandsch Diep gelegen Sassenplaat overnachten zowel ganzen waarvan de voedselterreinen liggen in Noordwest-

Brabant als in Zuid-Holland, met name in het Oude Land van Strijen, een uitgestrekte veenweide-enclave. Omdat in deze circa 1600 ha metende polder zich een reservaat bevindt, het gebied tevens valt onder de Vogelrichtlijn en de polder ook nog eens deelt uitmaakt van de EHS, zullen de ganzen in het Oude Land van Strijen geen bejaging te duchten hebben. Want het moet wel vreemd gaan indien Zuid-Holland het Oude Land geen ganzengedooagstatus zal geven. Maar een vervelende kwestie is dat de Hoeksche Waard fungeert als zogenaamd laagvlieggebied, van welke functie zowel

Het lijkt welhaast een onmogelijke klus nog vóór 1 oktober 2004 voldoende opvanggebieden voor ganzen aan te wijzen. In veel gebieden is het aanwijzen van deze rustgebieden een probleem omdat er vaak ook al bestaande contracten voor weidevogelbescherming zijn afgesloten. Beide beheersvormen zullen zich niet goed laten combineren.

Foto: Wim Smeets.

defensie als de civiele luchtvaart ruim gebruikmaken, met name boven het wijde en open Oude Land van Strijen. Dit leidt tot onrust, waarbij de ganzen vaak uitwijken naar omliggende landbouwpolders. Daarbij bevindt zich ook het contingent in het Oude Land overwinterende Dwergganzen.

Vogelbescherming

Voor het overgrote deel zijn het de boeren die optreden als gastheer van de in Nederland overwinterende ganzen. Dat overwinteringstijdvak liep tot rond 1990 vanaf september tot diep in mei. Sindsdien werd aan het ganzenjargon het begrip 'zomerganzen' toegevoegd. Lettend op het vanaf 1970 gevolgde beleid is dit land bereid is gastheer te zijn voor overwinterende palearctische ganzen. Het kan dan natuurlijk niet zijn dat een bepaalde categorie landgenoten opdraait voor financiële lasten die dat gastheerschap met zich meebrengt. Die financiële lasten zijn er wel degelijk. Auteur heeft vooral de laatste jaren in het noordelijke Deltagebied landbouwschade gezien die niet te verontachtzamen valt, veroorzaakt door zowel 'zomerganzen' als 'winterganzen'.

Hoe dan ook, de 1-decembermaatregel maakte een einde aan een periode van ruim drie decennia waarin Nederland blijk gaf zich bewust te zijn van zijn verantwoordelijkheid voor overwinterende palearctische ganzen. Ten behoeve van de maatregel trad LNV onder andere in overleg met Vogelbescherming Nederland, welke organisatie enkele dagen nadat LNV heropening van de ganzenjacht aankondigde, startte met haar 'Tour de gans', een campagne die erop was gericht om in winter 2003-'04 het publiek te laten genieten van de ganzen in Nederland. Dat kwam dus wat ongelukkig uit.

Vogelbescherming Nederland en trouwens ook de Vereniging Natuurmonumenten hebben hun leden wel wat uit te leggen. Want ook al hebben Nederlanders de gewoonte bij discussies en besluitvorming moraal en gevoel meer te laten spreken dan het resultaat van analytisch denken, en dat geldt wel bijzonder bij debatten over jacht, dan nog zijn er prangende vragen. Waarom bij een besluit waarvan de consequenties tot ver over de landsgrenzen reiken zich uitsluitend gebaseerd op een net dertig pagina's tellend adviesrapport van Alterra? Waarom ook de Kolgans, een soort die al jarenlang ongeveer dezelfde populatieomvang bezit en waarvan de reproductie

Brandganzen.

Foto: J.C. Wammes.

ook al jaren matig is (mededeling J. Philippona). Waarom niet eerst de aandacht toegespitst op de exoten, de Nijlganzen, de Canadaganzen en 'soepganzen'? Zijn er garanties voor voldoende controlerend toezicht op hetgeen zich gaat afspelen in het veld? Een meldings- en registratieplicht inzake aantallen afgeschoten ganzen? Zijn er bag-limits, dus is er een plafond aan de jachtbuit gesteld? Staat bij het instellen van de gedoogzones de mogelijkheid open tot de inbreng van landbouwgronden? Zijn er eisen

op tafel gelegd qua ligging en omvang van de gedooggebieden en, bovenal, waarom niet gewacht tot die 80.000 ha aan gedooggebieden effectief voorhanden zijn? Winter 2003-'04 zal niet best zijn voor de in Nederland overwinterende palearctische ganzen. En ook niet best voor de traditionele Nederlandse gidslandrol, waarop de natie zich zo graag laat voorstaan. Eens temeer pakt Nederlandse missionaire bevlogenheid uit als labbekakkerij.

■ G.L. Ouweneel, Lijster 17, 3299 BT Maasdam.

LITERATUUR:

- Aarden, M. (2003): Ganzen? Knallen maar. *de Volkskrant*, 22 november 2003.
- Anonymus (2003): Boerenprotest tegen schade Grauwe Gans. *De Texelse Courant*, 5 augustus 2003.
- Bos, J. & E. de Hullu (2003): De Ecologische Hoofdstructuur, ruggengraat van het Nederlandse natuurbelied. *De Levende Natuur* 104.
- Ebbinge, B.S. (2003): Advies aan Faunafonds inzake heropening jacht op Kolgans, Grauwe Gans en Smient. Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte. Alterra-rapport 802, Wageningen.
- Groot Bruinderink, G.W.T.A. (1987): Wilde ganzen en cultuurgrasland in Nederland. Proefschrift. UR/CABO-publikatie 422, Wageningen.
- Hooven, M. ten (2002): Wie zegt dat schavuiten geen goede politiek kunnen maken? In J.H. Heldring 'De conservatieve uitdaging'. Prometheus/NRC Handelsblad, Amsterdam/Rotterdam.
- Koffijberg, K. (2003): Ganzen en zwanen. In 'Watervogeltellingen in Nederland'. Sovon-Nieuwsbrief seizoen 2003-'04, nummer 4, december 2003.
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (2003): Beperken landbouwschade door Grauwe Gans, Kolgans en Smient. Persbericht van 14 november 2003, 's-Gravenhage.
- Niesen, H. (2003): Schieten is veel leuker. In *Argus* van 31 oktober 2003.
- Ouweneel, G.L. (1999): Opportunisme van ganzen bij keuze voedselterreinen. *het Vogeljaar* 47 (6).
- Ouweneel, G.L. (2002): Pleidooi voor inbreng van akkerland bij ganzenopvangbeheer in noordelijk Deltagebied. *het Vogeljaar* 50 (5).
- Ouweneel, G.L. (2004): Verstoring van vogels door vliegtuigen. Vechten tegen de bierkaai? In voorbereiding.
- Philippona, J. (1969): Kolganzen, waarheen over 10 of 100 jaar?. *De Levende Natuur* 72 (1).
- Teunissen, W.A. (1996): Ganzenschade in de akkerbouw. Onderzoek naar de factoren die een rol spelen bij het ontstaan van ganzenschade in de akkerbouw. IBN-rapport 211. Alterra, Wageningen.
- Vogelbescherming Nederland. (2003): Tour de gans. Vogelbescherming Nederland start grote campagne. Zeist. Persbericht van 19 november 2003.